

Prvý diel

Bratia z grófskeho majera

Kapitola prvá,
v ktorej sa končí dvadsaťročné prímerie

Srdce uhorského palatína, starého grófa Mikuláša, sa chvelo nepokojom: sultán Mehmed IV, ktorého Allahovi vyznávači nazývali Napnutý luk boží, obrátil poriadky sveta naruby. Osmanská ríša sa už síce už pred stopäťdesiat rokmi, za vlády veľkého Suleymana Dobyvateľa, vytrhla zo svojich základov a rozliala sa od Egypta až po Balkán, no Mehmed IV. ju chcel vrhnúť na samý sever Európy. Nestačili mu pevnosti a hrady, ktoré pred šesťdesiatimi rokmi dostala Osmanská ríša na znak

dobrej vôle od kráľa Mateja, ktorý v Žitave podpísal pre Uhorsko také potupné prímerie! Mehmedov najznámejší generál Ibrahim ibn Hammadya sa ako stepný vlk na čele krymských Tatarov a záporožských kozákov plazil cez stepi Ukrajiny ku hraniciam Uhorska. Keď kozáci vystrelili z lukov, ich šípy sa podobali na rýchle plynúci mrak. Alebo na sarančata, púštne kobyľky. Rovnako neočakávane a smrtonosne udierali na kraj, ktorý si prišli podmaniť. Tam, kde sa ukázali, nezostala tráva na pastvinách, obilie na poli a strechy na domoch.

Ibrahimovým cieľom bolo odveké mesto uhorských kráľov – Budín, kde sa mal zísť s veľkovezírom Kara Mustafom a svojim mladším bratom Alikom. Budín patril Turkom už stopäťdesiat rokov. Podmanil si ho ešte sultán Suleyman, ktorý sa zaprisahal, že nepredstúpi pred tvár Vysokej porty*1, kým nezrovná so zemou všetky dôležité pevnosti a hrady barbarov. Svoj sľub dodržal: dobyl Belehrad, Šabac, Zemun, Petrovaradín. Jeho početná armáda si ľahko poradila s dvadsaťpäťtisícovým vojskom vtedajšieho kráľa Ľudovíta II. Jagelovského, ktorý sa pri Moháči pokúsil zastaviť tureckú inváziu do svojho kráľovstva. Suleyman sa dostal až k Budínu. Po niekoľkých mesiacoch obliehania vstúpil do jeho brán. Vyhlásil oblasť medzi Dunajom a Tiszou za nový turecky ejálet*2. Dovolil, aby sa z mesta odsťahovala kráľovská uhorská komora. Nechal dokonca odísť aj mocných uhorských magnátov! Riadil sa starým heslom svojich predkov: vo vojne je najdôležitejšou zbraňou meč, po vojne diplomacia. Spravil z Budína centrum ejáletu a znovu vytiahol do boja. Tentokrát pod hrad Siget. Nedostal sa doňho tak ľahko ako do Budína, bránil ho totiž chorvátsky veľmož, veliteľ Mikuláš Zrínsky, známy Turkobijec! Po štyroch mesiacoch urputných bojov a obliehania síce Osmani hrad dobyli, ale Suleyman už nevystúpil na sigetské hradby. Zomrel. Naplnil tak sľub, ktorý si kedysi pri odchode z Istambulu dal: nepredstúpi pred tvár Vysokej porty, kým nezrovná so zemou najdôležitejšie pevnosti a hrady barbarov.

Ďalším sultánom, ktorí si po jeho smrti sadli na istambulský trón, sa viac páčila politika prímeria ako dobytvačné výboje. Snažili sa udržať to, čo Suleyman získal mečom. Z Budína sa, tak ako veľký sultán chcel, stalo centrum nového Budínskeho pašaliku. Aj keď sa ho uhorskí kráľi v priebehu tých stopäťdesiatich rokov snažili párkrát dostať nazad pod svoju správu, nepodarilo sa im to. Vďaka prímeriam, ktoré v nasledujúcich rokoch podpísali zástupcovia Osmanskej ríše a Uhorska v Edirné, Istambule a Žitave, žil Budín pokojný, ničím nerušený život, čo sa odrazilo aj na jeho hospodárskom rozkvetu. Ďalej tu sídlila turecká vojenská posádka, nie príliš veľká, nie príliš malá, ale dostatočne silná na to, aby budínskym mešťanom dokázala, kto je skutočným pánom mesta. Tí si postupne zvykli na osmanské jarmo. Miesto toho, aby Turkom vykrútili krk, spriatelili sa s nimi a naučili sa s nimi obchodovať. Budín, tak ako všetky provinčné mestá Osmanskej ríše, platil Istambulu pravidelný ročný atribút. Suleymanovi následníci si vedeli spočítať, z čoho im viacej plynú zisky, či z finančne náročných vojen, ktoré vyprázdňovali štátnu pokladnicu, alebo z prímeria. Veď Habsburgovci boli ochotní zaplatiť za mier! Už Matej II sa zaviazal Selimovi II., že mu zaplatí jednorázový poplatok 200 000 zlatých, ak neprekročí dohodnuté hranice.

Ani ďalší sultáni, ktorí vzišli z veľkého rodu Mehmedovcov, sa neodvážili porušiť dávno podpísané zmluvy svojich predchodcov. Až na jedného: Mehmeda IV. Ten chcel dať prorokovi Mohamedovi dar hodný svojho postavenia: Rúmu, ako volali arabskí učenci Európu. Nie iba jej časť, ale celú Rúmu, tú, ktorú mali jeho predchodcovia ako na dlani a o ktorú vďaka zmäkčilému srdcu prišli. Mehmed vedel, že oklieštené Uhorsko sa nemôže brániť novej tureckej invázii. Počas tých mnohých rokov prímeria vybuďovalo síce obrannú líniu nových hradov, ktoré mali zabrániť

Turkom postupu na sever, ale v Mehmedových žilách prúdila krv Suleymana Dobyvateľa! Nebojí sa mohutnej vojenskej pevnosti, ktorú dal v Nových Zámkoch postaviť ešte kráľ Rudol I. Práve naopak, vezme si ju a urobí z nej centrum ďalšieho ejaletu, Novozámockého pašaliku. Dlho čakal a skúmal, striehol ako dravec! Dlho sa chystal na skok. Dlho zvažoval, kedy bude najlepší čas na porušenie prímeria. Je nielen múdry vojvodca a vládca, ale i skvelý politik. Vie, že na severe Rakúsko-Uhorskej monarchie zúri ďalšia vojna, so Švédmi. Že terajší kráľ Leopold I. musí vyprázdniť chudobnú štátnu pokladnicu, aby vyplatil žold pre vojakov, ktorí vypochoďovali do Sliezka a do Čiech. Švedsky protestantizmus a habsburská katolizácia držali v rukách obnažene meče svojich božích právd, akoby nebola iba jedna pravda, Allahova! Nie, nikdy nebol vhodnejší čas, ako takmer bez boja postúpiť od Dunaja k Váhu a odtiaľ k Rýnu, Labe...

Preto teraz na hraniciach Varadínskeho pašaliku čaká tridsať džamatov. Každý džamat má päť segbatov. V každom segbate je tisíc jazdcov. Každý segbat sprevádzajú čambuly janičiarov. Turecké pluky sa blížia aj po vodnej ceste. Prístav v Edirne vyplul zo svojich útrobov päťdesiat galér. Plávajú do Budína. Z Edirne ich pred niekoľkými týždňami vyprevádzal hlas svätého muzeína, ktorý sa modlil z najvyššieho minaretu mesta, sľubujúc im ráj za svätý džihad, v ktorom položia svoje životy.

Nesľuboval im víťazstvo.

Nesľuboval korisť.

Sľuboval smrť, tú sladkú odalisku, ktorá každého vyznávača proroka odvedie rovno do rajských záhrad so zlatými vodotryskami. Na pohovkách a mäkkých vankúšoch tam budú ležať hurisky bujných tvarov s čiernymi vlasmi a gazelími očami. Každá z nich skrýva v lone nebeskú rozkoš, odmenu, akú smie dostať iba bojovník.

O pár dní vstúpi do Budína jeho obľúbený veľkovezír Kara Mustafa, ktorého poveril vedením novej výpravy. Stretne sa tam s novovymenovaným budínskym begler begom Alikom a veliteľom záporožských kozákov Ibrahimom ibn Hammadya. Ubytujú sa v najhonosnejších palácoch. Naplánujú jarné ťaženie. Áno, už na jar bude mohutná pevnosť v Nových Zámkoch jeho!

Veľkovezír Kara Mustafa, z Allahovej vôle predĺžená ruka sultána Mehmeda, cítil k Novozámockej pevnosti väčší rešpekt. Vedel, že ju nebude také ľahké dobyť ako si predstavuje jeho pán. Vedel aj to, že jediný, kto sa v budúcnosti môže postaviť proti Mehmedovej rozrastajúcej sa moci, je Leopold I., dedič habsburskej koruny, kráľ Čiech, Uhorska, arciknieža Rakúska a cisár Svätej nemeckej ríše, ktorého väčšina panovníkov na európskych panovníckych dvoroch považovala za slabocha a zmäčička. Kara Mustafa vedel aj prečo: nebol dobrý vojak a zbrane sa mu bridili. Vedel však aj to, že hoci tento kráľ neznesie pohľad na krv, je výborný stratég a diplomat. Vedel, že cisár rozposlal listy na všetky panovnícke dvory so žiadosťou o pomoc. Jeden z nich poputoval aj do Vatikánu, Otcovi kresťanov, čo sedel na pápežskom stolci. Namiesto odpovede dostal len neurčité prísluby. Veľký stratég a diplomat Leopold zostane vo vojne proti Turkom sám. Hlúpa Európa nepochopila, že v jednote je sila!

Veľkovezír Kara Mustafa však nevedel, že Leopold písal aj ďalšie listy.

Jeden z nich držal v rukách aj gróf Estreházi, kráľovský palatín. Ten list bol dôvod, prečo sa srdce starého magnáta chvelo nepokojom. Tridsaťpäť ročný kráľ v ňom písal:

Ja, Leopoldus Rex,

zvolávam do pohotovosti celý rytierský stav. Sultán Mehmed porušil dávne prímerie, ktoré pred desiatkami rokov podpísali zástupcovia Osmanskej ríše pri brehoch rieky Žitavy. Turecké vojská začali rabovať východné hranice monarchie. Postupujú k Novým Zámkom. Preto vyzývam všetkých rytierov, schopných udržať zbraň v rukách, aby bránili pevnosť, ktorá v týchto zlých časoch predstavuje poslednú baštu uhorskej suverenity. Poslal som do Nových Zámkov arcibiskupa Erdódyho. Bude pasovať za Božích bojovníkov všetkých tých, ktorí chcú brániť kráľovstvo a kráľa.

K týmto oficiálnym slovám, ktoré adresoval všetkým šachtickým rodom Uhorska, kráľ pripojil aj zopár osobných slov.

Môj milý gróf Esterházi. Spomínam si na august 1654, kedy si pochoval svojich štyroch synov. Viem, že ti zostal už len jediný, najmladší Pavol. Nepýtal by som ho od teba, keby si to nevyžadovala zradou sužovaná krajina. Nežiadam ako kráľ, žiadam ťa ako priateľ, čo potrebuje pomoc: pošli do Nových Zámkov toho posledného, jediného, milovaného...

Tvoj Lepopoldus rex.

August 1652. Ako nerád gróf Esterházi na tento dátum spomínal! Kráľ musel byť naozaj vo veľkej núdzi, keď mu ho pripomenul! Turci už vtedy začali vystrkovať rožky. Prekročili hranice Budínskeho pašaliku a začali vyberať dane od sedliakov na druhej strane Dunaja. Dostali sa až k Vozokanom. Bohatý zámok im pred nosom zavrel brány. Veliteľ tureckého čambulu sa ich rozhodol otvoriť násilu. Nanešťastie práve vtedy boli za hradbami štyria grófovi synovia. Chceli zámok brániť. Podľahli tureckej presile. Gróf Esterházi sa márne u kráľa dožadoval spravodlivosti. Ferdinand III, ktorý vtedy panoval, síce chápal palatínovo rozhorčenie, incident však považoval iba za nepríjemnú pohraničnú šarvátku. Poslal sťažnosť do Istambulu. Mehmed III, otec dnešného sultána, mu odpísal, že veliteľa čambulu, ktorý porušil pri vyberaní daní podmienky prímeria, prísne potrestá. Či sa tak naozaj stalo, sa gróf nikdy nedozvedel. Kráľ chcel zmierniť jeho volanie po spravodlivosti. Vzdal česť Esterháziovskému rodu a zúčastnil sa aj s mladým kráľovičom Leopoldom na slávnostnom pohrebe. Starý gróf okázalo pochoval štyroch synov v rodinnom mauzóleu v Trnave. No ani kráľova prítomnosť nezmiernila jeho žiaľ.

Ako sa zdá, Leopold, ktorý sa so svojim kráľovským otcom zúčastnil pohrebu, si taktiež zapamätal dátum august 1652. Nazval ho svojim priateľom. A žiada od neho to najcennejšie: posledný legitímny výhonok rodu!

Znepokojené srdce starého grófa Esterházyho mučilo niekoľko pocitov naraz. Prvým pocitom bol zmätok. List totiž od základov menil jeho plány. Chystal svadbu svojho Pavla s urodzenou pannou Amáliou de Andráši z Komjatíc. Ako sa zdá, prednejšia je vojna. Svadbu musia odložiť. Druhým pocitom bol strach. Strach z toho, že jeho Pavol, pýcha Esterháziovského rodu, môže tak ako jeho starší bratia padnúť pod mečmi Muzulmanov, Saracénov, Osmanov či Turkov – tak mnohorako tú háveď volali! No najsilnejším pocitom bola hanba. Veľký Habsburg, čo sedel na cisárskom tróne, musel žobrať o pomoc, klopať na dvere uhorských magnátov ako ten najposlednejší žobrák.

Nebolo to až tak dávno, čo sa gróf Mikuláš zúčastnil Leopoldovej korunovácie v Bratislave. Presnejšie – bolo to pred dvadsiatimi rokmi. Dvadsať rokov je dlhých ako rieka, keď sa na ne díva človek z brehu mladosti. Dvadsať rokov je krátkych ako kvapka, čo práve padla na hladinu, keď sa na ne díva z brehu staroby. Gróf Mikuláš mal už vyše šesťdesiat. Preto sa mu zdalo, že kráľa Leopolda korunovali iba nedávno. Leopold mal vtedy iba štrnásť, on niečo po štyridsiatke. Bol zrelým mužom v najlepšom veku. Už vtedy bolo jasné, že na mladého Leopolda číha veľa nepriateľov. Mnohí z nich sedeli na kráľovských či kniežacích stolcoch Európy. Nepáčilo sa im, že na uhorský trón si sadá ďalší člen ambiciózneho rodu Habsburgovcov, syn Ferdinanda III. Leopold Ignác Jozef Baltazár František Felicián – toľko mien dali Leopoldovi pri krste – si však aj napriek mladému veku vedel uhájiť nárok na trón svojich predkov. Na rebríčku habsburskej dynastie dostal šťastné číslo. Bol siedmym v poradí, priamym pokračovateľom kráľovskej línie po meči. Zdedil po Ferdinandovi III nielen Rakúske arcikniežatsvo, ale i České kráľovstvo, Moravu, Sliezko a rozorvané Uhorsko

Jedným z uhorských rodov, ktorí od začiatku verne stáli po boku kráľa Leopolda, boli Esterháziovci. Za verné služby dostal gróf Mikuláš od Leopolda dedičný rytiersky pás. Znamenalo to, že do kráľovskej družiny patrili nielen on, ale i všetci, čo vzídu z jeho krvi. Z dvora odišiel pred desiatimi rokmi, dúfajúc, že sa už novej vojny nedežije a že bremená jeho povinností padnú na plecia inému. Utiahol sa do Kissmártonu. Po celých desať rokov sa tu skrýval pred vonkajším ruchom sveta a venoval sa povinnostiam palatína.

Kissmárton ležal neďaleko Viedne, vďaka čomu do zámku prichádzalo veľa vzdelancov a osvietenecov. Prinášali správy zo sveta. Pred mesiacom jeden z potulných klerikov, čo hľadal nocľah na zámku, priniesol znepokojujúce zvesti o vezírovi Ibrahimovi a jeho záporožských kozáckoch. Gróf Mikuláš už vtedy pochopil, že sa blíži deň, ktorý všetko zmení.

Často o tom dni rozmýšľal.

Bude to deň, v ktorom prehovorí ústa Najvyššieho. Bude to deň, ktorý si vyžiada najcennejšiu obeť. Bude to deň, kedy prejde podobným ohňom žiaľu ako Abrahám. Položí na kráľovský oltár posledného, milovaného, jediného syna.

Naozaj jediného? zaznela v mysli grófa Mikuláša nastojčivá a neodbytná otázka.

Naozaj jediného zákonitého dediča.

Hoci milovaní sú dvaja.